

Handreiking gebruik van doorstroomdata

Pilot 'optimaal werken met doorstroomdata'

Margot Oomens, Eelco van Aarsen en Sanne Weijers

Utrecht, april 2016

Oberon
onderzoek | advies

MAATWERK | VO RAAD
TALENT OP ELK NIVEAU

Inhoudsopgave

1	Waarom doorstroomdata gebruiken?	3
2	Cyclisch werken	5
3	Onderzoeksvragen formuleren.....	8
4	Databronnen.....	11
5	Analyse: tips voor het in beeld brengen van doorstroomdata	16
6	Interpretatie: vertalen van conclusies in acties.....	18
Bijlage 1	Opdracht betrokkenheid bij beleidscyclus en cyclus voor datagebruik	21
Bijlage 2	Opdracht onderzoeksvragen en dataverzameling	22
Bijlage 3	Wat biedt het ManagementVenster	23
Bijlage 4	Het werken met stroombestanden van DUO	25

1 Waarom doorstroomdata gebruiken?

Doorstroomdata geven inzicht

Eén van de kerntaken van het voortgezet onderwijs is ervoor te zorgen dat leerlingen op een passende plek terechtkomen in het vervolgonderwijs. Scholen voor voortgezet onderwijs bereiden leerlingen daarom zo goed mogelijk voor op het vervolgonderwijs. Maar als de leerlingen eenmaal de overstap gemaakt hebben naar het vervolgonderwijs, zijn zij vaak uit beeld. Daarom zijn er steeds meer scholen die doorstroomdata gebruiken om wel zicht te houden op hoe het hun leerlingen vergaat in het vervolgonderwijs. Deze doorstroomdata bieden scholen veel nuttige informatie, die zij kunnen gebruiken om de doorstroom van leerlingen naar het vervolgonderwijs verder te versoepelen. [Hier](#) kun je een filmpje zien waar een schoolleider vertelt over de meerwaarde van het gebruik van doorstroomdata.

Voor de pilotscholen staat het buiten discussie dat het zorgen voor een goede doorstroom een belangrijke taak is voor vo-scholen.

“We moeten als vo-school veel verder denken dan interne zaken en de diplomagrens. Je opdracht als school is veel breder; het gaat er vooral om hoe leerlingen het doen in het vervolgonderwijs.”

“Ik hoop dat doorstroomcijfers landelijk waarde krijgen voor vo-scholen. Het is echt een kwaliteitsindicator voor scholen: hoe doen je leerlingen het in het vervolgonderwijs?”

Wat zijn doorstroomdata?

Onder data verstaan we alle gegevens die op een gestructureerde wijze verzameld worden en betrekking hebben op het functioneren van een school en het leren van leerlingen. Bij doorstroomdata gaat het dus niet alleen om cijfers over de daadwerkelijke doorstroom van leerlingen en over hun schoolloopbaan in het vervolgonderwijs, maar bijvoorbeeld ook om informatie die verkregen wordt uit enquêtes onder oud-leerlingen en uit interviews met oud-leerlingen of het vervolgonderwijs. Doorstroomdata geven antwoord op vragen als: naar welke onderwijssectoren en opleidingen stromen mijn leerlingen door, hoeveel leerlingen zitten na een jaar in het vervolgonderwijs nog op dezelfde opleiding, hoe hebben leerlingen de voorbereiding op het vervolgonderwijs ervaren en welke knelpunten ervaren leerlingen bij de overstap naar het vervolgonderwijs?

Pilot: optimaal werken met doorstroomdata

Om scholen te helpen optimaal gebruik te maken van doorstroomdata heeft de VO-raad een pilot uitgevoerd. Aan deze pilot hebben ruim 25 scholen voor voortgezet onderwijs deelgenomen. Tijdens de pilot hebben de scholen gewerkt aan de beantwoording van hun eigen onderzoeksvragen. Deze antwoorden hebben ze vervolgens gebruikt om daar waar nodig verbeteracties op te stellen. Gedurende de pilot hebben de vo-scholen samengewerkt met scholen voor vervolgonderwijs, bijvoorbeeld om data over hun oud-leerlingen te verkrijgen en bij het vertalen van de data in verbeteracties. De scholen hebben bij de pilot ondersteuning gekregen van een procesbegeleider van Oberon. Voorliggende handreiking maakt deel uit van deze ondersteuning. Na afloop van de pilot hebben we de handreiking bijgesteld op basis van de ervaringen tijdens de pilot. Ook hebben we citaten en voorbeelden van de pilotscholen toegevoegd. Op die manier kunnen ook andere vo-scholen hun voordeel doen met de bevindingen van de pilot.

“In de pilot heb ik pas goed naar de cijfers van Venster-VO leren kijken. Je moet er even induiken, maar dan heb je ook wat: je ziet waar je leerlingen naartoe zijn gegaan en of ze daar na twee en na drie jaar nog zitten of dat ze uitgevallen of geswitcht zijn. Natuurlijk, de gegevens zijn geanonimiseerd, maar dan nog konden wel heel goed zien dat onze oud-leerlingen vrijwel nooit switchen: in het schooljaar 2013-2014 bleef meer dan 99% bij zijn keuze. Prachtig natuurlijk, hadden we nooit verwacht!”¹

“Het initiatief werkt: we hebben nu data om te sturen. De informatie is nu voor het team beschikbaar. We gebruiken het nadrukkelijk voor onderwijsverbetering. We zijn erg tevreden over de antwoorden die we hebben gevonden.”

¹ Dit citaat is overgenomen uit het [Praktijkvoorbeeld Carmelcollege Salland](#).

2 Cyclisch werken

PDCA-cyclus

Voor de borging en verbetering van hun kwaliteit werken scholen in toenemende mate volgens een vaste cyclus. Ook het optimaliseren van de doorstroom van leerlingen past binnen een dergelijke cyclus. Een in het onderwijs veel gebruikte cyclus is de zogenaamde PDCA-cyclus. De PDCA-cyclus bestaat uit de volgende onderdelen:

- **Plan:** formuleren of bijstellen van de beoogde doelen. Bijvoorbeeld: verbeteren van de doorstroom van leerlingen naar het vervolgonderwijs
- **Do:** uitvoeren van activiteiten om de beoogde doelen. Bijvoorbeeld: voorlichting van leerlingen over vervolgopleidingen en afstemming van het onderwijsaanbod op de kennis en vaardigheden die leerlingen nodig hebben in het vervolgonderwijs.
- **Check:** evalueren of de beoogde doelen bereikt zijn en in beeld brengen van mogelijke verklaringen. Bijvoorbeeld: in beeld brengen hoeveel oud-leerlingen na één jaar in het vervolgonderwijs nog steeds op dezelfde opleidingen zitten en welke kennis en vaardigheden volgens oud-leerlingen essentieel zijn voor het vervolgonderwijs.
- **Act:** vaststellen welke acties nodig zijn om de behaalde resultaten te borgen of verbeteren. Bijvoorbeeld: in het voortgezet onderwijs meer aandacht besteden aan samenwerking en zelfstandigheid.

De PDCA-cyclus heeft geen vast begin- of eindpunt. Een opvatting is dat de cyclus start met het plannen. Een andere opvatting is dat de cyclus begint met het in beeld brengen van de huidige situatie om op basis daarvan te kijken welke aspecten voor verbetering vatbaar zijn.

Zoals blijkt uit de voorbeelden hierboven is bij de beleidscyclus rondom doorstroom betrokkenheid van meerdere personen van belang. We denken daarbij in elk geval aan directie en middenmanagement, decanen, mentoren, docenten en vervolgonderwijs. In bijlage 1 staat een opdracht aan waarmee je in beeld kunt brengen hoe de huidige en de ideale situatie op je school is.

Tijdens de pilot is duidelijk gebleken dat het cruciaal is om het gebruik van doorstroomdata in te bedden in de beleidscyclus van de school. Alleen op die manier kan ervoor gezorgd worden dat dit gebruik geen eenmalige activiteit blijft, die alleen in het kader van de pilot heeft plaats gevonden. Verder onderstrepen de pilotscholen ook het belang van eigenaarschap. Niet alleen de decaan, maar ook de directie, de docenten en de mentoren moeten zich eigenaar voelen van de uitkomsten van de analyses. Dit zijn namelijk in veel gevallen de personen die aan de slag moeten met verbeteracties.

“In mijn eentje kan ik echter niets met doorstroomcijfers. Daarom wil ik de analyse van doorstroomdata uiteindelijk cyclisch inbedden. Met structurele samenwerking, intern én extern, blijft wat we opbouwen behouden voor de toekomst.”²

“Gevoelens of vragen op de werkvloer blijven te vaak op de werkvloer. Door daar doorstroomdata aan te koppelen en leidinggevendenden te betrekken, volgen er sneller acties op.”³

² Dit citaat is overgenomen uit het artikel [Doorstroom is een zaak van iedereen](#) dat is verschenen in het VO-magazine van december 2015.

³ Idem vorige voetnoot.

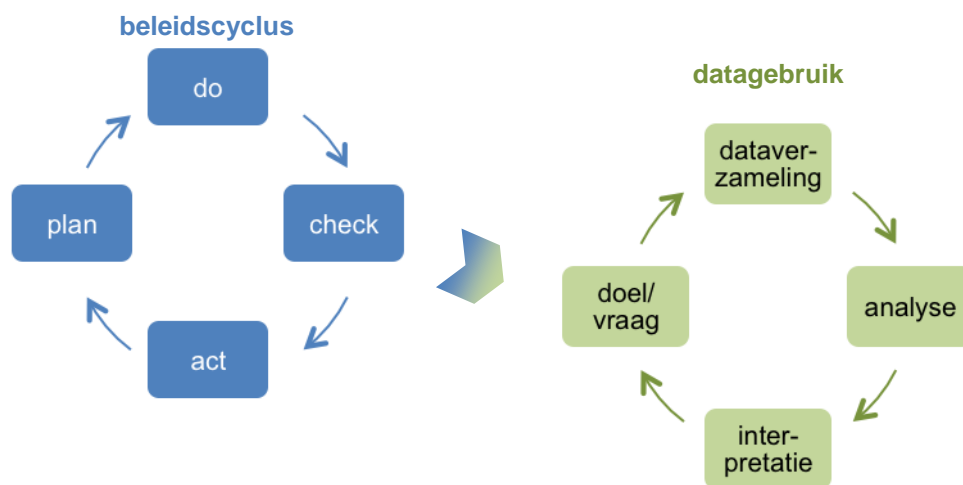
“Mijn advies is om de doorstroomdata te koppelen aan de vaste beleidscyclus. Kijk bijvoorbeeld jaarlijks naar de doorstroomdata uit het ManagementVenster en neem tweejaarlijks vragenlijsten af onder oud-leerlingen. De uitkomsten van de analyses van deze data kunnen op dezelfde manier besproken worden als de examenresultaten. Deze bespreek ik jaarlijks met het hele team. Deze dialoog over de cijfers is een heel belangrijke stap om draagvlak te creëren. Vervolgens bepalen we gezamenlijk welke acties we ondernemen. En die nemen we dan op in ons jaarplan voor het volgende schooljaar.”

“Doorstroombeleid moet een vast plaats krijgen in de beleidsplannen van scholen. Op die manier is voor iedereen duidelijk wat de doelen ervan zijn. Hier kan de schoolleiding dan ook gericht op sturen. En als het goed is, wordt dan ook jaarlijks geëvalueerd of deze doelen behaald zijn.”

Cyclus voor datagebruik

De PDCA-cyclus is een algemene cyclus voor het systematisch en cyclisch werken aan kwaliteitsverbetering van het onderwijs. In de checkfase van de cyclus staat de evaluatie centraal. Het daadwerkelijke gebruik van data concentreert zich dan ook in deze fase. Ook binnen deze checkfase is het raadzaam cyclisch te werk te gaan.

Beleidscyclus en cyclus voor datagebruik

De vier fasen uit de cyclisch voor datagebruik bieden scholen een stappenplan voor het daadwerkelijk gebruik van data:

- **Doel/vraag:** de cyclus begint met het bepalen van het doel of de vraag waarvoor de gegevens verzameld worden. Bijvoorbeeld: hoeveel oud-leerlingen zitten na één jaar in het vervolgonderwijs nog steeds op dezelfde opleidingen?
- **Dataverzameling:** het daadwerkelijk verzamelen van de gegevens die nodig zijn op de vraag te beantwoorden. Bijvoorbeeld: gebruik maken van reeds verzamelde informatie die is opgenomen in het zogenaamde ManagementVenster.
- **Analyse:** contextualiseren, categoriseren, verbinden, berekenen en samenvatten van de verzamelde gegevens. In het ManagementVenster is deze stap grotendeels al gedaan voor de

scholen. De gegevens worden op verschillende tabbladen gepresenteerd in de vorm van grafieken die voorzien zijn van een beknopte toelichting.

- **Interpretatie:** hier gaat het om het vertalen van de conclusies van de analyse in actie. Deze actie kent op hoofdlijnen twee uitkomsten. De eerste betreft het opstellen van daadwerkelijke actiepunten. Daarmee wordt de cyclus van gegevensgebruik verlaten en wordt overgegaan naar de actfase van de PDCA-cyclus. De tweede hoofduitkomst is een tweede cyclus van gegevensgebruik. De conclusie van de interpretatie kan immers zijn dat de gegevens onvoldoende informatie bieden om te besluiten tot welke actie overgegaan moet worden. Als bijvoorbeeld uit de analyses blijkt dat veel van uw oud-leerlingen na één jaar wisselen van opleiding, weet je nog niet waardoor dat komt. Daarvoor is het bijvoorbeeld nodig om van oud-leerlingen te weten waardoor dit komt. Licht het bijvoorbeeld aan een verkeerd verwachtingspatroon van de leerlingen door ontoereikende voorlichting of missen zij bepaalde kennis en vaardigheden voor hun vervolgopleiding?

Evenals bij de beleidscyclus is het ook bij de cyclus voor datagebruik aan te raden om na te gaan welke personen uit je school je erbij wilt betrekken. Ook hiervoor verwijzen wij naar de opdracht in bijlage 1.

Volgens de pilotscholen was de cyclus voor datagebruik een heel handig hulpmiddel. We illustreren dit met onderstaande citaten.

“Door te starten met een onderzoeksvraag is duidelijk wat het datagebruik op moet leveren. Zo voorkom je dat je onnodig veel tijd besteed aan het verzamelen van data. In het ManagementVenster staan bijvoorbeeld heel erg veel gegevens. Een onderzoeksvraag is een heel handig hulpmiddel om te voorkomen dat je in deze databak ‘door de bomen het bos niet meer ziet.’”

“De interpretatie-stap is heel cruciaal. Het is heel waardevol om deze stap samen met collega’s binnen de school te zetten. Samen kun je op die manier een op feiten gebaseerd breed gesprek voeren over LOB, doorstroom en aansluiting.”

“Er komt veel kijken bij het goed gebruiken van data. We zijn er nu achter dat het goed kan zijn om de cyclus meerdere malen te doorlopen. De uitkomsten van de eerste ronde van datagebruik riepen bij ons veel verdiepende vragen op. Bijvoorbeeld, waarom is er op dit punt uitval? Het is dan heel handig om de cyclus nog een keer te doorlopen met deze vraag als startpunt.”

3 Onderzoeksvragen formuleren

Het startpunt van de cyclus voor datagebruik is het bepalen van het doel of de vraag waarvoor de gegevens verzameld worden. Bij de start van de pilot 'optimaal werken met doorstroomdata' hebben de scholen dan ook hun eigen onderzoeksvragen geformuleerd. Voorafgaand aan en tijdens een startbijeenkomst hebben de scholen feedback gekregen op hun onderzoeksvragen. Op basis van de ervaringen opgedaan tijdens de pilot geven wij hier tips voor het formuleren van onderzoeksvragen.

Verskil onderzoeksvragen en implementatievragen

Het uiteindelijke doel van de pilotscholen is het optimaliseren of verbeteren van de doorstroom van hun leerlingen naar het vervolgonderwijs. De vraag hoe kan mijn school de doorstroom van onze leerlingen verbeteren is echter geen onderzoeksvraag, maar een implementatievraag. Bij implementatievragen staat de vraag naar activiteiten die je uit kunt voeren centraal. Om de juiste keuze voor activiteiten te kunnen maken, is het raadzaam eerst een goed beeld te hebben van de huidige situatie rondom de doorstroom op je school. Dat beeld kun je krijgen door een onderzoeksvraag te beantwoorden. Met behulp van dit antwoord kun je kijken op welke punten de doorstroom eventueel verbeterd kan worden. Voorbeelden van onderzoeksvragen zijn:

- Welk percentage leerlingen van mijn school zit er na één jaar in het vervolgonderwijs nog steeds op dezelfde opleiding?
- Zijn er daarbij verschillen tussen havo- en vwo-leerlingen?
- Zijn er verschillen tussen de verschillende vakgebieden in het vervolgonderwijs?
- Hoe verhouden de percentages van mijn school zich tot landelijke percentages?
- Welke knelpunten ervaren leerlingen bij de overstap naar het vervolgonderwijs

Aandachtspunten voor onderzoeksvragen

Voor het formuleren van onderzoeksvragen rondom doorstroom zijn een aantal aandachtspunten van belang:

- Formuleer de onderzoeksvraag **zo concreet mogelijk**: de vraag hoe succesvol zijn mijn leerlingen in het vervolgonderwijs is een algemene vraag. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het van belang concreter aan te geven wat je verstaat onder succesvol. Je kunt daarbij denken aan: het percentage leerlingen dat na één jaar in het vervolgonderwijs nog dezelfde opleiding volgt, het percentage leerlingen dat na één jaar in het vervolgonderwijs niet gestopt is het met volgen van onderwijs of het percentage leerlingen dat na één jaar voldoende studiepunten heeft gehaald om over te gaan naar het tweede studiejaar.
- Spits de vraag toe op uw **eigen school**: voor scholen moeten de antwoorden op hun onderzoeksvragen informatie opleveren die ze kunnen benutten om de doorstroom op hun school verder te optimaliseren. Het is daarom raadzaam vragen te stellen die betrekking hebben op de situatie op je eigen school. Een algemene vraag als welke competenties hebben leerlingen nodig voor een succesvolle doorstroom naar het vervolgonderwijs kan uiteraard wel het startpunt zijn. Maar met het antwoord op deze vraag weet je nog niet of de leerlingen van jouw school bij de overstap naar het vervolgonderwijs over deze competenties beschikken. Daarvoor moet je de algemene vraag toespitsen op je eigen school, bijvoorbeeld welke competenties zijn volgens mijn oud-leerlingen essentieel zijn voor een goede doorstroom naar het vervolgonderwijs.
- Houd rekening met de **praktische haalbaarheid**: voor de beantwoording van onderzoeksvragen zijn data nodig. Sommige data zijn relatief eenvoudig beschikbaar, terwijl andere data een omvangrijke en/of ingewikkelde dataverzameling vergen. In een aantal gevallen kun je dit laatste voorkomen door uw onderzoeksvraag enigszins bij te stellen. Stel dat je wilt weten hoe succesvol

uw leerlingen zijn in het vervolgonderwijs en dat je deze vraag geconcretiseerd hebt als hoeveel leerlingen na het eerste studiejaar voldoende studiepunten hebben gehaald om door te gaan naar het tweede studiejaar. De data die je nodig hebt om deze vraag te beantwoorden zijn niet eenvoudig te verkrijgen. De instellingen voor vervolgonderwijs beschikken erover, maar mogen deze uitsluitend terugkoppelen als zij daarvoor toestemming hebben van de leerlingen. Als het doel van je onderzoeksvraag was om een beeld te krijgen van het succes van je oud-leerlingen in het vervolgonderwijs is het wellicht een praktischere oplossing om je onderzoeksvraag te veranderen in hoeveel leerlingen zitten na één jaar in het vervolgonderwijs nog steeds op dezelfde opleiding. De data die je nodig hebt voor de beantwoording van deze vraag zijn opgenomen in het ManagementVenster. In het volgende hoofdstuk gaan wij nader in op databronnen die bruikbaar zijn voor het beantwoorden van doorstroomvragen. In bijlage 2 staat een opdracht waarmee je zelf aan de slag kunt met het formuleren van onderzoeksvragen en het kiezen van data die nodig zijn voor de beantwoording van deze vragen.

Voorbeeld 1: Formuleren en bijstellen onderzoeksvragen

School X had bij aanmelding voor de pilot de volgende vragen geformuleerd:

- Hoeveel leerlingen zijn geswitcht en/of uitgevallen in het eerste jaar van de vervolgopleiding?
- Hoe kunnen we switch en uitval verminderen?

Feedback op onderzoeksvragen

De eerste vraag is een onderzoeksvraag. De tweede vraag heeft meer het karakter van een implementatievraag. Door het antwoord op de eerste vraag te bespreken met betrokkenen en bijvoorbeeld door een gesprek met oud leerlingen kunnen oorzaken van switch of uitval achterhaald worden. Het uiteindelijke doel van deze twee vragen is te bepalen welke activiteiten ondernomen kunnen worden om switch /uitval te verminderen. Om goed zicht te krijgen op de huidige situatie raden we je aan de eerste vraag nader uit te werken.

Door de school bijgestelde onderzoeksvragen

- Hoeveel leerlingen - van de in totaal ingestroomde leerlingen - zijn geswitcht naar een ander opleidingsdomein en/of uitgevallen in het eerste jaar van de vervolgopleiding?
 - uitgesplitst per mbo instelling en/of per locatie;
 - uitgesplitst per opleidingsdomein;
 - uitgesplitst per sector op het vmbo;
 - uitgesplitst naar de locaties A en B van de theoretische leerweg.
- Welk percentage van de leerlingen uit de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg stroomt in het mbo in dezelfde sector in als zij in het vmbo gevolgd hebben?
- Wat zijn de percentages switchers uit de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg, uitgesplitst per gevolgde sector binnen het vmbo?
- Is er verschil in cijfers van switchers/uitvallers tussen leerlingen die doorstromen naar een opleiding die wel en niet aansluit de bij gevolgde sector binnen het vmbo?
- Hoeveel procent van de switchers, die in eerste instantie hebben gekozen voor een ander opleidingsdomein, kiest alsnog een nieuwe mbo-opleiding in het opleidingsdomein dat aansluit bij de gevolgde sector binnen het vmbo?
- Wat zijn oorzaken waarom studenten zijn geswitcht en/of uitgevallen in het eerste jaar?

Voorbeeld 2: Formuleren en bijstellen onderzoeksvragen

School Y had bij aanmelding voor de pilot de volgende vraag geformuleerd:

- Hoe verhouden de studieresultaten zich van de leerlingen met een M-profiel zich tot de resultaten van de leerlingen die een N-profiel hebben gevolgd?
- Bij deze vraag wil de school bepaalde opleidingen nog specifiek eruit lichten.

Feedback op onderzoeksvraag

We vragen je om je onderzoeksvraag iets aan te scherpen. Je kunt daarbij met name denken aan een nadere concretisering van wat je verstaat onder studieresultaten. Gaat het bijvoorbeeld om minder switchen en uitval na het eerste jaar of om cijfers die de leerlingen halen? Verder kun je je suggestie om te kijken naar verschillende opleidingen uitwerken in een of meerdere concrete onderzoeksvragen, bijvoorbeeld:

- naar welke opleidingen stromen leerlingen met een M-profiel en leerlingen met een N-profiel door?
- welk percentage leerlingen van mijn school zit er na één jaar in het vervolgonderwijs nog steeds op dezelfde opleiding?
- zijn er daarbij verschillen tussen de verschillende vakgebieden in het vervolgonderwijs?

Door de school bijgestelde onderzoeksvragen

Het vermoeden bestaat dat op onze school meer leerlingen een N-profiel kiezen op havo en vwo dan landelijk gemiddeld is. De eerste vraag is of dit daadwerkelijk het geval is. Een tweede vraag die dan opkomt is of dit ook gevolgen heeft voor het aantal stoppers en switchers in het vervolgonderwijs. Als het antwoord op beide vragen 'ja' is, zou het zo kunnen zijn dat we eens kritisch naar de totstandkoming van de profielkeuze van onze leerlingen moeten kijken.

Dit leidt, met betrekking tot de schoolcarrière van leerlingen in H4 & V4, tot de volgende onderzoeksvragen:

- Is het percentage N-profielen in H4 & V4 tussen 2009 en 2015 groter dan landelijk gemiddeld?
- Is de doorstroom (geen doublure of afstroom) van N-profielen in H4 & V4 beter of juist slechter ten opzichte van M-profielen op onze school?

Met deze eerste twee onderzoeksvragen willen we door middel van interne data onderzoeken of er op onze school meer dan landelijk gemiddeld voor N-profielen wordt gekozen en of de leerlingen die deze keuze maken ook succesvol zijn ten opzichte van hun klasgenoten met een M-profiel.

Met betrekking tot het vervolgonderwijs leidt het tot de volgende onderzoeksvragen:

- Hoeveel procent van de leerlingen met een N-profiel gaan ook naar een Natuur & gezondheid of Natuur & techniek gerelateerde studie?
- Hoe verhoudt het switchgedrag in het vervolgonderwijs van de uitstroom van leerlingen uit de N-profielen zich tot een landelijke benchmark van leerlingen uit de N-profielen?

Met deze onderzoeksvragen willen we onderzoeken of de leerlingen die een N-profiel hebben gekozen, daarmee een keuze hebben gemaakt die zich in het vervolgonderwijs ook voortzet.

We sluiten dit hoofdstuk af met een tip van een van de pilotscholen.

“De formulering van de onderzoeksvraag is belangrijk. We hadden in eerste instantie een brede en grote vraag. Het is gebleken dat het beter is om te werken met een vraag die je kunt behappen. Beperk de vraag, blijf bij de kern. Houd goed in je achterhoofd wat het met het antwoord op de vraag wilt gaan doen.”

4 Databronnen

Voor de beantwoording van hun onderzoeksvragen hebben scholen data nodig. Deze kunnen zij uit meerdere databronnen halen. Deze databronnen onderscheiden zich op een tweetal belangrijke punten:

- **Aard van de data:** een deel van de databronnen levert cijfermatige gegevens over de doorstroom van leerlingen naar het vervolgonderwijs, bijvoorbeeld het percentage leerlingen dat na één jaar in het vervolgonderwijs nog dezelfde opleiding volgt. Andere databronnen bieden kwalitatieve informatie, bijvoorbeeld welke knelpunten ervaren leerlingen bij de overstap naar het vervolgonderwijs.
- **Beschikbaarheid van de data:** sommige databronnen zijn landelijk beschikbaar en toegankelijk voor scholen, bijvoorbeeld het ManagementVenster. Van andere databronnen kunnen scholen alleen gebruik maken tegen een vergoeding, bijvoorbeeld de aansluitmonitor. Weer andere databronnen hebben betrekking op slechts een deel van de oud-leerlingen, bijvoorbeeld rapportages die een vo-school ontvangt van instellingen voor vervolgonderwijs. Tot slot kunnen scholen zelf hun eigen data verzamelen, bijvoorbeeld door interviews te houden met oud-leerlingen.

Met betrekking tot de aard van de data is het raadzaam cijfermatige informatie te combineren met kwalitatieve informatie. De cijfers geven een beeld van de feitelijke stand van zaken, bijvoorbeeld hoeveel van mijn havo-leerlingen, switchen in het eerste jaar van het vervolgonderwijs van vakgebied? Kwalitatieve informatie kan zicht bieden op redenen voor deze stand van zaken. Bijvoorbeeld, wat zijn redenen waarom leerlingen switchen?

“Dankzij de data weten we waar leerlingen naar toe gaan en of zij vertraging oplopen in het vervolgonderwijs. Deze informatie geeft een goed beeld en heeft voor ons een signaleringsfunctie. We leiden er vervolgvragen uit af, waarover we in gesprek gaan met oud-leerlingen. Je hebt de informatie uit de gesprekken nodig om te weten wat je uiteindelijk moet doen. De combinatie van cijfers en het verhaal van de oud-leerlingen maakt het gebruik van data krachtig en bruikbaar voor verbetering van je beleid. Het verhaal van de oud-leerlingen is goud waard.”

We benoemen hier een aantal databronnen. Voor meer informatie verwijzen wij graag naar de bijlagen en naar de websites.

ManagementVenster

De VO-raad heeft in samenwerking met Schoolinfo, DUO, Kennisnet en een klankbordgroep met onderwijsprofessionals een indicator ‘Doorstroom naar vervolgonderwijs’ ontwikkeld voor het SchoolVenster van Vensters VO.⁴ In de pilot is deze informatie gebruikt door een school die de uitstroom van de eigen leerlingen wilde vergelijken met die van omliggende scholen. Omdat de gegevens in het SchoolVenster openbaar zijn, kon gemakkelijk een globaal beeld worden verkregen.

Een specifiek beeld van de doorstroom komt naar voren in het ManagementVenster. Het ManagementVenster is voor alle vo-scholen beschikbaar. De gegevens zijn ‘kant en klaar’ en worden overzichtelijk weergegeven (in figuren). De vertaalslag van data naar begrijpelijke informatie is al

⁴ Zie: www.scholenopdekaart.nl.

gemaakt. Bovendien kunnen de gegevens vergeleken worden in de tijd (vijf schooljaren) en met landelijke gemiddelden. In bijlage 3 kun je meer lezen over het gebruik van het ManagementVenster.

Stroombestanden DUO

De stroombestanden zijn voor iedereen toegankelijk. De bestanden bevatten alléén gegevens over de directe doorstroom van vmbo naar mbo en van havo/vwo naar mbo en ho. Ze bevatten geen gegevens over de situatie na één of meerdere jaren in het vervolgonderwijs. De stroombestanden zijn Excel-bestanden met relatief ruwe gegevens, waar zelf nog analyses op uitgevoerd moeten worden. Wat betreft inhoudelijke mogelijkheden vertonen de stroombestanden veel overlap met het ManagementVenster (voor zover het de directe doorstroom betreft). Belangrijke verschillen zijn dat de stroombestanden het mogelijk maken om de totalen van meerdere scholen/vestigingen (ook van andere scholen) weer te geven en dat de brinnummers van de instellingen voor vervolgonderwijs erin zijn opgenomen. Ook wat betreft gebruik is er een belangrijk verschil met het ManagementVenster. In het ManagementVenster zijn de ruwe data al bewerkt en worden ze samengevat weergegeven in figuren. De stroombestanden zijn ruwe data in Excel en bevatten gegevens van slechts een jaar. Voordat je kunt gaan analyseren moet je eerst een aantal bestanden combineren. Hiervoor is kennis van Excel vereist. Ook voor de analyses zelf heb je (statistische) kennis en vaardigheden nodig. Maak daarom een goede afweging voordat je met stroombestanden aan de slag gaat. Biedt het ManagementVenster onvoldoende informatie? Heb je iemand in huis die de analyses kan doen? Zo nee, is de school dan bereid om hier iemand voor in te huren? In bijlage 4 kun je meer lezen over het gebruik van de stroombestanden van DUO.

Alumnionderzoek

Alumnionderzoek heeft doorgaans als doel om uit te vinden hoe het leerlingen vergaat in het vervolgonderwijs. Met alumnionderzoek kom je niet zozeer aan betrouwbare doorstroomcijfers (de respons is doorgaans laag), maar krijg je wel zicht op waarom leerlingen bepaalde keuzes maken. Deze informatie kan de doorstroomcijfers 'inkleuren'. Als school kun je ervoor kiezen je eigen alumnionderzoek uit te (laten) voeren. Dat kan zowel door het uitzetten van een vragenlijst onder oud-leerlingen als door interviews met oud-leerlingen. Een andere mogelijkheid is gebruik te maken van landelijk alumnionderzoek, bijvoorbeeld:

- [de aansluitmonitor van DeDecaan.net](#);
- [de vo-monitor van ROA](#).

Het voordeel van een enquête is dat je gemakkelijk de inzichten van een groot aantal oud-leerlingen boven tafel krijgt. Het nadeel is dat de antwoorden vaak betrekkelijk 'plat' zijn; mogelijkheden om door te vragen (bijvoorbeeld "Wat maakte nou dat onze mentorlessen je zo goed hebben voorbereid op je studie?") zijn beperkt. Bij interviews is het juist heel goed mogelijk om door te vragen en bij groepsgesprekken is het daarnaast mogelijk dat oud-leerlingen op elkaars antwoorden aanhaken. Hierbij wordt dus van een kleine groep oud-leerlingen veel informatie ingewonnen.

Ervaringen met gesprekken met oud-leerlingen

“Een gesprek met oud-leerlingen werkt volgens ons veel beter dan een vragenlijst. In een gesprek kun je doorvragen en de verdieping zoeken; dit levert heel veel op. Dit lukt veel minder met een vragenlijst. We houden op twee momenten gesprekken met leerlingen. Het eerste moment is net voor het examen. Dan blikken we terug op onze begeleiding op de keuze voor een vervolgopleiding. Tijdens dit gesprek kondigen we al aan dat we de leerlingen graag nog een keer willen spreken als zij al in het vervolgonderwijs zitten. Dit tweede gesprek is halverwege het eerste leerjaar in het vervolgonderwijs. We gaan dan naar de school voor vervolgonderwijs toe en spreken daar met onze oud-leerlingen en met vertegenwoordigers van het vervolgonderwijs. We geven duidelijk aan dat we graag willen leren van de ervaringen en dat onze oud-leerlingen eerlijk mogen zeggen wat wij beter hadden kunnen doen. We stellen zoveel mogelijk open vragen.”

Ervaringen met een enquête onder oud-leerlingen

Een pilotschool heeft in de afgelopen jaren activiteiten doorgevoerd om de voorbereiding van leerlingen op het vervolgonderwijs te verbeteren. Om zicht te krijgen op hoe de voorbereiding op het vervolgonderwijs door leerlingen van verschillende cohorten ervaren is, heeft de school een korte enquête uitgezet onder leerlingen die 1 jaar en die 5 jaar van school waren. Met de enquête wilde de school vooral informatie ophalen over hoe leerlingen de begeleiding bij de profiel- en studiekeuze ervaren hebben. Een voorbeeld van een enquêtevraag is: Wat voor cijfer geef je aan de begeleiding in je studiekeuze door jouw mentor? Daarnaast heeft de school met de vragenlijst ook informatie opgehaald over de studievoortgang van de leerlingen, zoals het aantal behaalde studiepunten in verschillende studie jaren.

De respons op de vragenlijst was behoorlijk, ca. 38%. Op basis van eerste uitkomsten uit het onderzoek en op basis van de bespreking van de uitkomsten met enkele betrokkenen (teamleider, mentoren, decanen) zijn eerste lessen getrokken voor de begeleiding bij de profielkeuze en de studiekeuze en voor het doorstroombeleid in brede zin.

Contact onderhouden met oud-leerlingen

Het houden van een onderzoek onder oud-leerlingen is eenvoudiger als de school contacten onderhoudt met haar oud-leerlingen. Dit kan bijvoorbeeld door hen uit te nodigen voor een terugkomavond of reünie, of hen aanspoort om via sociale media inzicht te geven in hun belevenissen in het vervolgonderwijs. Succesvol alumni-beleid zorgt ervoor dat oud-leerlingen zich betrokken voelen bij de school. Hierdoor kunnen oud-leerlingen worden ‘ingezet’ als vraagbaak voor de school, of voor huidige leerlingen. In de pilot zijn voorbeelden gegeven waarbij oud-leerlingen op een avond terugkwamen op de school om mee te praten over het nieuwe LOB-beleidsplan. Deze leerlingen konden gemakkelijk worden geworven doordat de school een actief netwerk op Facebook onderhoudt met oud-leerlingen. Een andere vorm waar weliswaar minder ervaring mee is, maar die veel potentie toont, is het aanmaken van een schoolprofiel op LinkedIn. Hiermee kunnen (oud-)leerlingen en de school zien waar oud-leerlingen terecht zijn gekomen; welke vervolgopleiding ze zijn gaan doen en waar ze nu werken. Dit maakt het relatief eenvoudig voor de school om na een aantal jaar eens contact op te nemen. Daarnaast geeft het een kwantitatief beeld van de vorderingen van oud-leerlingen, en biedt het een ingang voor vragen van de huidige leerlingen, bijvoorbeeld over de interessante en minder interessante aspecten van een bepaalde opleiding. We hebben een [handreiking](#) geschreven waarin we stap voor stap

beschrijven hoe je als school je LinkedIn-pagina zo kunt inrichten dat de vorderingen van oud-leerlingen inzichtelijk worden.

De decaan als persoonlijke connectie: kracht en risico

Een pilotschool die heel succesvol is in het contact met oud-leerlingen via sociale media constateert dat de binding tussen de school en de oud-leerlingen sterk is gelinkt aan de persoon van de decaan. Enerzijds zorgt dit ervoor dat veel leerlingen zich als 'vriend' aanmelden bij deze populaire decaan. Anderzijds maakt dit de contacten met oud-leerlingen kwetsbaar. Als de decaan de school verlaat is de verbinding met oud-leerlingen ook weg voor de school.

Schoolverlatersonderzoek

Een knelpunt bij onderzoek onder oud-leerlingen is dat de respons vaak laag is. Onderzoek onder schoolverlaters op het moment dat ze nog op de vo-school zitten biedt hiervoor een alternatief. Vanzelfsprekend kunnen deze leerlingen niet worden bevraagd over hun ervaringen met het vervolgonderwijs, maar ze kunnen wel al reflecteren op hun periode op de vo-school en specifiek het LOB-beleid. Omdat de leerlingen goed kunnen worden aangesproken op het invullen van de vragenlijst, is het gemakkelijk om een hoge respons te halen. Ook het organiseren van een gesprek met deze leerlingen is eenvoudiger dan met oud-leerlingen. De leerlingen zijn immers 'nog in huis'.

Terugkoppeling door instellingen voor vervolgonderwijs

Wanneer er vanuit de school veel leerlingen naar één vervolginstelling doorstromen, is het zinvol om na te gaan of de instelling doorstroominformatie over de leerlingen kan terugkoppelen. Dit geldt vooral voor vmbo-scholen en havo-afdelingen waarbij veel leerlingen in de stad of regio blijven. Mbo- en hbo-instellingen houden in hun administratiesysteem bij hoe de interne studieloopbaan van een student verloopt. Sommige instellingen koppelen dit al terug naar de vo-scholen waar hun studenten vandaan komen. Wat precies wordt teruggekoppeld is afhankelijk van wat de vervolgopleiding registreert en welke afspraken hierover worden gemaakt tussen de vervolgopleiding en de vo-school. Voorbeelden van gegevens die instellingen voor vervolgonderwijs terugkoppelen aan vo-scholen zijn:

- totaal aantal ingestroomde leerlingen (naar vooropleiding en profiel);
- aantal ingestroomde leerlingen per hbo-sector (naar vooropleiding en profiel);
- behaalde studiepunten in eerste jaar (naar vooropleiding en profiel en inclusief benchmark);
- propedeuse rendement (naar vooropleiding en profiel en inclusief benchmark);
- uitvallers en switchers (naar vooropleiding en profiel en inclusief benchmark).

Om een beter beeld te krijgen van de mogelijke inhoud van informatie die het vervolgonderwijs heeft over oud-leerlingen kun je een kijkje nemen in deze [voorbeeldrapportage](#).

In de pilot bleek dat zowel de vo-scholen als de scholen voor vervolgonderwijs positief waren over het samenwerken bij het gebruik van doorstroomdata.

"We hebben goede gesprekken gehad met het vervolgonderwijs. Zij hebben informatie over onze oud-leerlingen die voor ons heel waardevol is. Deze informatie maakt het mogelijk dat we nu dieper gaan kijken. Een belangrijke vraag daarbij is hoe het komt dat leerlingen uitvallen."

“Tijdens de pilot hebben we in regionaal verband met elkaar gewerkt. Als vo-school en instelling voor vervolgonderwijs hebben we informatie met elkaar gedeeld. Dat voegt daadwerkelijk iets toe.”

“Als vervolgonderwijs gaan we anders het gesprek met vo-scholen aan en kijken we anders naar data. We werken nu veel meer vraaggestuurd. Ons uitgangspunt bij het in beeld brengen van data is: wat kan de vo-school ermee doen?”

5 Analyse: tips voor het in beeld brengen van doorstroomdata

Bij het verzamelen van doorstroomdata, krijg je soms 'ruwe' gegevens waar je zelf nog analyses op moet uitvoeren en soms gegevens die al helder gepresenteerd zijn. We geven hier een aantal tips voor het in beeld brengen van kwantitatieve doorstroomdata.

Tabellen of figuren

- Hoe fijnmaziger je de gegevens in beeld brengt, hoe minder overzichtelijk het wordt. Wanneer je in beeld wilt brengen naar welke specifieke opleidingen leerlingen gaan, zijn er veel meer gegevens te presenteren dan wanneer je dat per opleidingssectoren of cluster/vakgebied doet. Een grafiek is minder geschikt voor grote hoeveelheden gegevens. Kies dan voor een tabel.
- Blijf bij de kern. Presenteer de belangrijkste gegevens centraal (bijvoorbeeld in grafieken) en zet eventueel de achterliggende gegevens (in tabellen) in een bijlage.

Aantallen of percentages

Door met percentages te werken zie je direct hoe de doorstroom verdeeld is over onderwijssectoren, opleidingstypen, etc. Toch kan het soms beter zijn om met absolute aantallen te werken:

- Als het om kleine aantallen gaat, zeggen percentages niet zoveel: één persoon meer of minder kan al een heel ander beeld opleveren.
- Voor je eigen controle is het beter om met absolute aantallen te werken of deze erbij te houden. Wanneer je bijvoorbeeld in 2011 honderd doorstromers hebt, en voor de situatie na één jaar in 2012 kom je op negentig uit, dan zie je dat er tien leerlingen ontbreken.

"We hadden nog nooit zo diep in het systeem gekeken. Maar uiteindelijk blijken de meeste basale cijfers de meest bruikbare voor het beleid. Als je teveel gaat uitsplitsen worden de aantallen namelijk heel erg klein. Bij beleid gaat het om de rode draad en niet om incidenten."

Samenbrengen van gegevens meerdere scholen

Wanneer een school meerdere vestigingen heeft, kunnen de doorstroomgegevens bij elkaar worden gebracht, zodat een totaalbeeld ontstaat. Enkele aandachtspunten:

- Wanneer je een gemiddelde wilt berekenen van een aantal vestigingen, kun je dat alleen doen als je de **absolute aantallen** hebt. Over percentages kun je geen gemiddelde nemen omdat de totalen kunnen verschillen.
- Houd verschillende **onderwijstypen van elkaar gescheiden**: vmbo, havo en vwo apart. Wanneer je bijvoorbeeld havo- en vwo-leerlingen bij elkaar zou nemen, dan zou je bij de doorstroom naar het HBO niet weten hoeveel vwo-leerlingen hier bij zitten, wat het beeld vertroebelt.

Benchmarking: vergelijking met andere scholen

Voor scholen is het prettig om zichzelf te kunnen vergelijken met soortgelijke scholen of met een landelijk gemiddelde. Dan is na te gaan of het doorstroompatroon 'normaal' is of juist afwijkt van andere scholen. Databronnen waarvan de data landelijk of regionaal beschikbaar zijn, bieden in veel gevallen benchmarkgegevens. Eigen onderzoek van de school heeft deze mogelijkheid niet.

Benchmarking en kleine aantallen leerlingen

In het ManagementVenster is de benchmark 'alle leerlingen met dezelfde kenmerken', bijvoorbeeld alle havisten met profiel E&M. Een dergelijke uitsplitsing binnen één school heeft betrekking op een veel kleiner aantal leerlingen. Op één school zagen we dat 10 van de 16 havisten met profiel NT doorstroonden binnen de sector Techniek (62,5%), schijnbaar ruim onder de 67,5% die dit landelijk doet. Als echter één leerling meer deze overstap had gemaakt, was het percentage 68,8% (11 van 16) geweest; en dus 'beter' dan landelijk. Op kleine scholen of met veel uitsplitsingen maakt 1 leerling ogenschijnlijk het verschil tussen beneden- en bovengemiddeld. In dat soort gevallen kun je beter voorzichtig zijn met uitspraken.

Benchmarking en vieren van successen

We merkten tijdens de pilot dat scholen sterk gericht waren op aspecten waar ze onder het landelijk gemiddelde scoorden, maar voorbij gingen aan zaken waar zij juist beter scoorden. Terwijl het (ook met ambitieuze doelen) ook goed is om juist bij die dingen stil te staan, en successen te vieren en vast te stellen welke aspecten niet 'aangepakt' hoeven worden.

6 Interpretatie: vertalen van conclusies in acties

Als de doorstroomdata op een rij staan, is het goed om een bijeenkomst te organiseren met de betrokkenen, waarin één persoon de doorstroomdata presenteert en er vervolgens discussie gevoerd wordt over de interpretatie van de cijfers en de mogelijke gevolgen voor het beleid.

Wat kun je niet uit de data halen?

Doorstroomdata brengen in beeld hoe het oud-leerlingen vergaat in het vervolgonderwijs na het behalen van het diploma en eventueel ook welke knelpunten zij ervaren bij de overstap. Data laten zien wat de feiten zijn. Uit de data kan niet direct worden afgeleid of jouw school het goed gedaan heeft. Zo zijn er vele redenen voor leerlingen om te stoppen met hun opleiding of aan een andere opleiding te beginnen. Het is op zijn minst een gedeelde verantwoordelijkheid van het vo en het vervolgonderwijs, en uiteindelijk ook van de leerling zelf.

Wat kun je wel uit de data halen?

Doorstroomdata laten zien wat de feiten zijn. Deze feiten kunnen aanleiding zijn om nader te gaan kijken, waarom bepaalde zaken tegenvallen en welke verbeteracties mogelijk zijn. Stapsgewijs ziet dat er zo uit:

1. Doorstroomcijfers laten zien **wat de feiten zijn**. Bijvoorbeeld: hoe doen mijn oud-leerlingen het in het vervolgonderwijs?
2. Op basis van de feiten kun je bepalen **wat je daarvan vindt**. Bijvoorbeeld: de doorstroomcijfers laten zien dat je oud-havo-leerlingen het niet goed doen in het vervolgonderwijs; zij switchen relatief vaak en stromen relatief vaak uit na het eerste jaar. Je vindt dit geen wenselijke situatie.
3. Wat zijn **mogelijke oorzaken** voor de gevonden feiten? Bijvoorbeeld: de doorstroomcijfers laten niet zien wat de redenen voor de tegenvallende doorstroom van je oud-havo-leerlingen is. Daarom zet je een enquête uit onder deze leerlingen. De uitkomsten daarvan laten zien dat een groot deel van de leerlingen vindt dat hun zelfstandigheid te klein was om goed te functioneren in het hoger onderwijs. Daarnaast gaven ze aan dat ze te weinig hadden geleerd om samen te werken en dat ze te weinig praktijkvoorbeelden hadden gezien. Ook hadden ze graag op een studie meegelopen voordat ze hun definitieve keuze moesten maken.
4. Welke **verbeteracties** kunnen deze oorzaken wegnemen of verkleinen? Bijvoorbeeld: de schoolleiding en docenten passen in overleg het onderwijsaanbod aan zodat er meer aandacht komt voor de zelfstandigheid van leerlingen en voor samenwerken. Verder nemen decanen het voortouw bij het intensiveren van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding, zodat leerlingen meer praktijkvoorbeelden te zien krijgen en een dag mee kunnen lopen bij mogelijke vervolgonopleidingen.

Combinatie van meerdere databronnen

Uit de doorstroomcijfers van een van de pilotscholen bleek dat relatief veel vwo-leerlingen doorstroomden naar het hbo. Om te onderzoeken waarom relatief veel leerlingen deze (landelijk gezien ongebruikelijke) keuze maakten, heeft de school een enquête uitgezet onder oud-leerlingen. Wat bleek: veel leerlingen kozen voor het hbo omdat ze daar een creatieve opleiding konden volgen. Niet het niveau (*“WO is te moeilijk”*), maar de richting (*“Een creatieve opleiding spreekt meer aan”*) bleek de reden. Er was dus veelal sprake van een positieve keuze van leerlingen, in plaats van een negatieve.⁵

Relatie profielkeuze en vervolgopleiding

Een van de inzichten die de pilot bij een school heeft opgeleverd is dat leerlingen met een N&G-profiel relatief vaak kiezen voor economische vervolgopleiding. Een deel van deze leerlingen heeft zich volgens de school ‘met veel moeite door het examen gesleept’. De school constateert hierbij dat leerlingen vaak het E&M-profiel mijden omdat ze anders geen toegang denken te hebben tot veel vervolgopleidingen. In de praktijk is het N&G-profiel echter maar voor een beperkt aantal opleidingen vereist (voor bijvoorbeeld Verpleegkunde wordt het niet geëist).

Is switchen erg?

Bij leerlingen uit de sector zorg&welzijn is het switchgedrag in het vervolgonderwijs behoorlijk hoog. Dit komt mogelijk doordat er binnen dit vakgebied in het mbo weinig opleidingen zijn. Als een leerling iets anders wil doen, komt hij al snel in een ander vakgebied terecht.

Vervolgens stelde de school zichzelf de vraag hoe erg switchen is. Leerlingen kunnen immers de verkeerde keuze maken en als ze door te switchen wel op een juiste opleiding terecht komen, is switchen toch niet zo erg? Maar de school stelde vast dat leerlingen die van de sector zorg&welzijn afkomen en switchen vaak een jaar studievertraging oplopen. Dit is volgens de school niet wenselijk en moet zoveel mogelijk voorkomen worden.

⁵ Zie het [Praktijkvoorbeeld Amadeus Lyceum](#) voor een uitgebreidere beschrijving van het werken met data op deze school.

Verbetering op basis van uitkomsten van analyses

Een van de scholen heeft voor de analyses gebruik gemaakt van de DUO-bestanden. Je kunt vanuit de cijfers een vergelijking opstellen met de regio, met land en met jezelf. Juist die laatste vergelijking bleek een eyeopener. De leerlingen van de basisberoepsgerichte leerweg zorg&welzijn bleken vaak te switchen in het vervolgonderwijs als ze buiten hun sector om hadden gekozen voor een economische opleiding. Dit heeft er onder andere toe geleid dat we in ons onlangs opgerichte Vakcollege nadrukkelijk ook voor economische modules kiezen, zodat een leerling een beeld krijgt bij die economische sector.

Bij theoretische leerweg was er weinig switch of uitval. Alleen bij techniek was extra praktijkcontact gewenst om die keuze voor techniek te bevestigen.

Bij de havo was er meer uitval bij economische opleidingen in het vervolgonderwijs dan bij andere richtingen. We zijn op de havo inmiddels gestart met IBC, international business college. Zo kunnen leerlingen die voor een economische richting voelen in het voortgezet onderwijs uitproberen of dat een geschikte keuze is.⁶

⁶ Dit voorbeeld is (grotendeels) overgenomen uit het artikel *Waar zijn ze gebleven? En... hoe doen ze het daar?* dat is gepubliceerd in *Van Twaalf tot Achttien*, september 2015. Dit artikel is geschreven door de decaan van het Dendron College, een van de pilotscholen. Deze school had voorafgaand aan de pilot al veel ervaring in het werken met doorstroomdata.

Bijlage 1 Opdracht betrokkenheid bij beleidscyclus en cyclus voor datagebruik

Welke personen/functies zijn bij jou op school betrokken bij de verschillende fasen uit de beleids- en onderzoekscyclus voor het gebruik van doorstroomdata?

Geef dit aan voor de huidige en de gewenste situatie?

Beleidscyclus	huidige situatie	ideale situatie
Plan		
Do		
Check		
Act		
Cyclus voor datagebruik		
onderzoeksvraag bepalen		
dataverzameling		
analyse		
interpretatie		

Wat is er nodig om van de huidige situatie naar de ideale situatie te komen?

Bijlage 2 Opdracht onderzoeksvragen en dataverzameling

1. Onderzoeksvraag
2. Dataverzameling
a. Welke data wil je gebruiken om uw onderzoeksvraag (vragen) te beantwoorden?
b. Zijn deze data al beschikbaar of moet je ze zelf gaan verzamelen?
c. Indien zelf verzamelen: Heeft zelf verzamelen de voorkeur of kan de onderzoeksvraag met enige aanpassing wel beantwoord worden met bestaande data?
d. Indien zelf verzamelen de voorkeur: Hoe wil je daarbij te werk gaan, wie gaan het doen en heb je daarbij ondersteuning nodig?
e. Indien aanpassing onderzoeksvraag de voorkeur: Wat is uw aanpaste onderzoeksvraag en welke data ga je gebruiken?

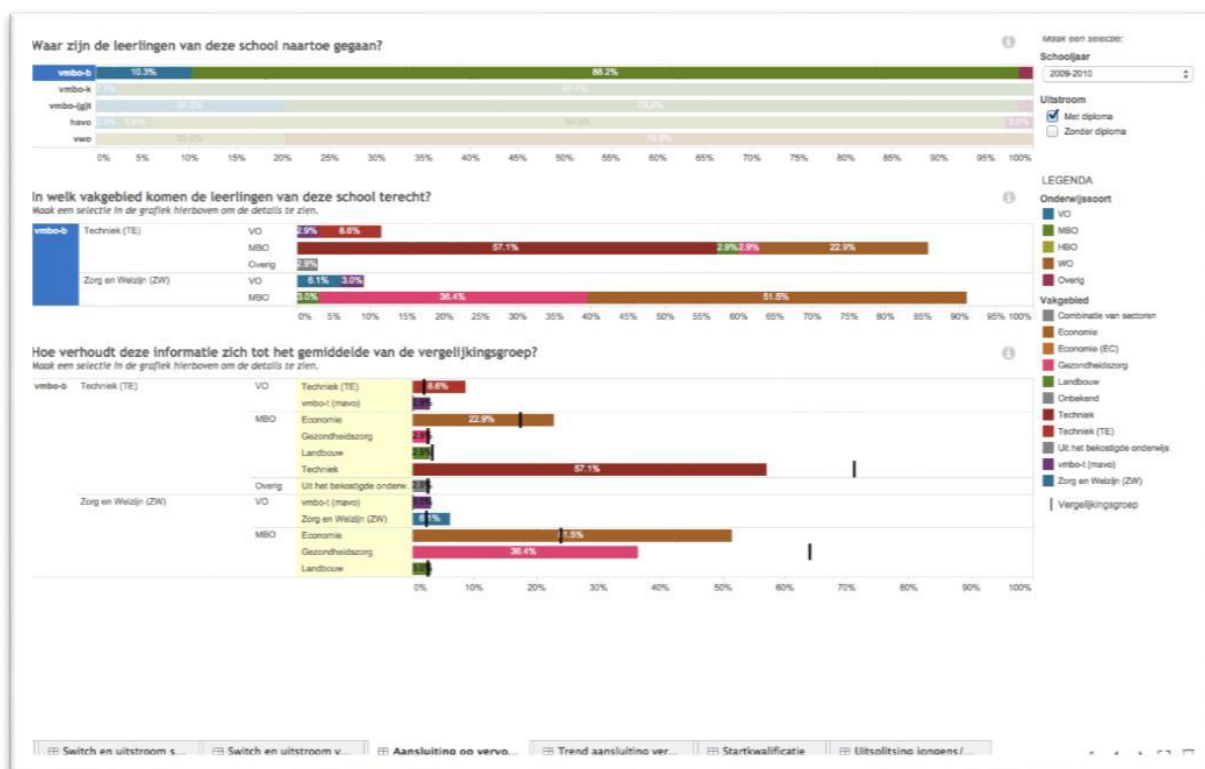
Bijlage 3 Wat biedt het ManagementVenster

Het ManagementVenster biedt de volgende informatie:

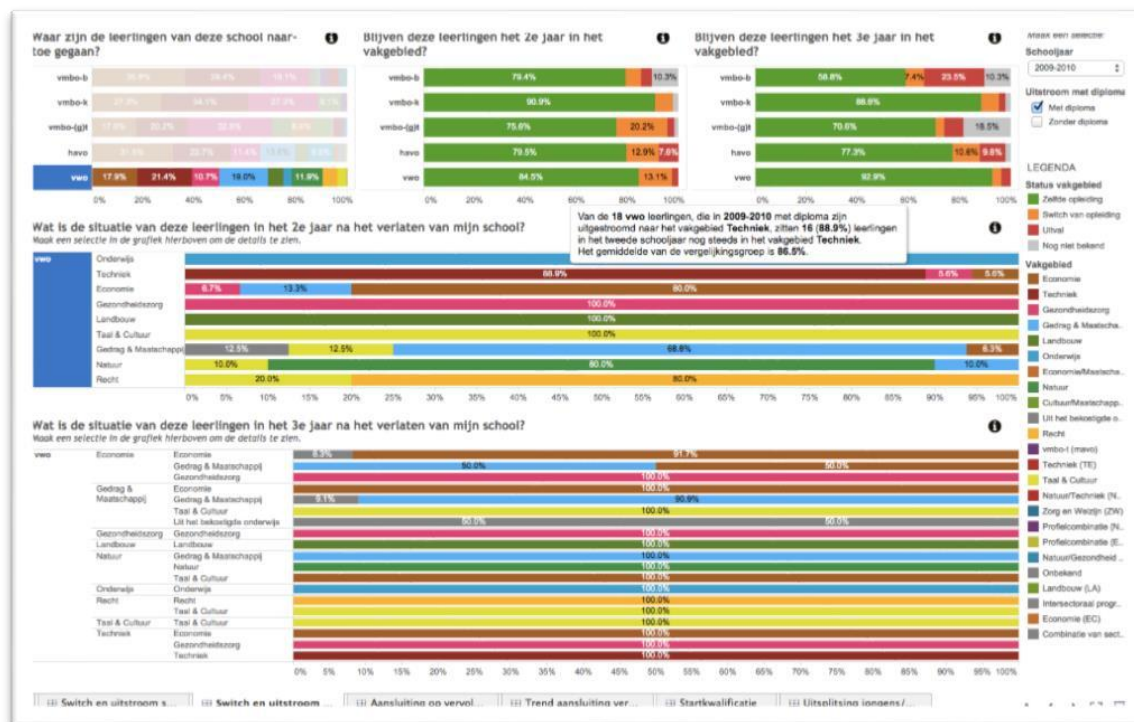
- Naar welke onderwijssectoren leerlingen doorstromen (MBO-HBO-WO-VO), per onderwijssoort VO, met en zonder diploma en van de laatste 5 schooljaren.
- Naar welk type opleidingen (vakgebieden) leerlingen doorstromen, in combinatie met de gekozen profielen en sectoren in het VO, per onderwijssoort, met en zonder diploma en van de laatste 5 schooljaren.
- De situatie na één jaar en na twee jaar: hoeveel procent van de leerlingen blijft in hetzelfde vakgebied, hoeveel procent switcht en hoeveel procent valt uit, per onderwijssector (MBO/HBO/WO) en per onderwijssoort VO, met en zonder diploma en van de laatste 5 jaren.
- De situatie na een jaar en na twee jaar: hoeveel procent van de leerlingen blijft in dezelfde sector, hoeveel procent switcht en hoeveel procent valt uit, per onderwijssector en per onderwijssoort VO, met en zonder diploma en van de laatste 5 jaren.
- Uitstroom uitgesplitst naar jongens en meisjes, per onderwijssoort VO, met en zonder diploma en van de laatste 5 jaren.
- Rapportage over behalen van startkwalificatie uitstromende leerlingen, per onderwijssoort VO, met en zonder diploma en van de laatste 5 jaren.

Voorbeelden

Aansluiting op vervolgonderwijs

Switch en uitstroom vakgebied

Toegang tot het ManagementVenster

- Ga naar mijn.vensters.nl
- Log in met uw gebruikersnaam en wachtwoord
- Open het ManagementVenster en klik op "Doorstroom naar vervolgonderwijs"
- Vervolgens kun je de rapportage downloaden. Hiervoor heb je het programma Tableau Reader nodig. Dit kun je gratis downloaden vanaf deze website www.tableau.com/products/reader.

Instructiefilmpjes

- Algemene inleiding over het gebruik van de interactieve doorstroomrapportage uit het ManagementVenster: [klik hier](#).
- Analyse van doorstroomcijfers met behulp van de interactieve doorstroomrapportage uit het ManagementVenster: [klik hier](#).

Bijlage 4 Het werken met stroombestanden van DUO

Vorbereiden van de data

Ga naar

<https://duo.nl/open Onderwijsdata/databestanden/Stroom/>

en download van type 01, 02 en 03 de meest recente data.

Minister Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Particulier Zakelijk **Onderwijsdata** Organisatie Inburgeren

Home Databestanden **Leerlingenprognoses** Gegevens voor gemeenten Publicaties Veelgestelde vragen

Doorstromers

Stroominformatie gaat over het aantal leerlingen dat een onderwijssector in- of uitstroomt of doorstroomt naar een andere onderwijssector (bijvoorbeeld van het voortgezet onderwijs naar het mbo).

Hieronder staan bestanden waarin het aantal doorstromers staat weergegeven naar verschillende achtergrondkenmerken. Onder doorstromers worden onderwijsdeelnemers verstaan die van één onderwijssector doorstromen naar een andere onderwijssector.

- > Primair onderwijs
- > Voortgezet onderwijs
- > Invoering passend onderwijs
- > Middelbaar beroepsopleiding
- > Hoger onderwijs
- > Stroominformatie
- > Voortijdig schoolverlaten

[01. Doorstromers van vmbo naar mbo](#)

Het aantal leerlingen dat vanuit het vmbo (uitgesplitst naar leerweg, sector, afdeling) doorstroomt naar een opleiding in het mbo. Per mbo-opleiding wordt weergegeven: bijhorend brin nummer, kenniscentrum, sector en kwalificatie. Let op: het aantal doorstromers staat in het xls bestand verdeeld over twee tabbladen.

[02. Doorstromers van havo-vwo naar mbo](#)

Het aantal leerlingen dat vanuit het voortgezet onderwijs (havo en vwo uitgesplitst naar profiel) doorstroomt naar een mbo-opleiding. Per mbo-opleiding staat weergegeven: bijhorend brin nummer, kenniscentrum, sector, crebo-nummer en -naam.

[03. Doorstromers van havo-vwo naar hoger onderwijs](#)

Het aantal leerlingen dat vanuit het voortgezet onderwijs (havo en vwo uitgesplitst naar profiel) doorstroomt naar het hoger onderwijs (uitgesplitst naar brin nummer, crho-onderdeel en type ho (hbo, wo).

[04. Doorstromers van mbo naar hoger onderwijs](#)

Het aantal leerlingen dat vanuit het mbo (uitgesplitst naar mbo-instelling, sector, leerweg en niveau) doorstroomt naar het hoger onderwijs (uitgesplitst naar hbo-

Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Particulier Zakelijk **Onderwijsdata** Organisatie Inburgeren Zoeken

Home Databestanden Leerlingenprognoses Gegevens voor gemeenten Publicaties Veelgestelde vragen

01. Doorstromers van vmbo naar mbo

Het aantal leerlingen dat vanuit het vmbo (uitgesplitst naar leerweg, sector, afdeling) doorstroomt naar een opleiding in het mbo. Per mbo-opleiding wordt weergegeven: bijhorend brin nummer, kenniscentrum, sector en kwalificatie. Let op: het aantal doorstromers staat in het xls bestand verdeeld over twee tabbladen.

Download het bestand in xls. formaat:

Peildatum	Status	Bestand(en)
1 oktober 2015	Definitief	01_Doorstroom vmbo naar mbo in 2015 (5387Kb.xls)
1 oktober 2014	Definitief	01_Doorstroom vmbo naar mbo in 2014 (14556Kb.xls)
1 oktober 2013	Definitief	01_Doorstroom vmbo naar mbo in 2013 (14268Kb.xls)
1 oktober 2012	Definitief	01_Doorstroom vmbo naar mbo in 2012 (13889Kb.xls)
1 oktober 2011	Definitief	01_Doorstroom vmbo naar mbo in 2011 (4966Kb.xls)

Download het bestand in csv. formaat:

- > Primair onderwijs
- > Voortgezet onderwijs
- > Invoering passend onderwijs
- > Middelbaar beroepsonderwijs
- > Hoger onderwijs
- > **Stroominformatie**
- > Voortijdig schoolverlaten

Reageer of stel een vraag:

- > Reageer op dit bestand

Bewerkingen

1. Kopieer data van het bestand met gegevens over de doorstroom VMBO naar MBO (2 tabjes) naar een nieuw excelbestand.
2. Voeg voor kolom H twee nieuwe lege kolommen in. Noem deze "DIPLOMA BEHAALD" en "PROFIEL".
3. Voeg voor kolom K een nieuwe lege kolom in. Noem deze "LEERWEG MBO/TYPE HO".
4. Noem kolom E: "LEERWEG VMBO/onderwijstype", Kolom L "MBO SECTOR / CROHO ONDERDEEL", Kolom J; BRIN NUMMER Vervolg".
5. Sla het bestand op als totaal.xlsx.
6. Open bestand met gegevens over de doorstroom havo-vwo naar MBO.
7. Voeg voor kolom F twee nieuwe lege kolommen in.
8. Verwijder kolom Q en R (GEMEENTENUMMER DEELNEMER en GEMEENTENAAM DEELNEMER).
9. Kopieer alle data naar totaal.xlsx.
10. Sla het bestand op als totaal.xlsx.
11. Open het bestand met gegevens over de doorstroom havo-vwo naar HO.
12. Voeg voor kolom F twee nieuwe kolommen in.
13. Verwijder kolom M en N (GEMEENTNUMMER DEELNEMER en GEMEENTENAAM DEELNEMER).
14. Voeg voor kolom M vier nieuwe lege kolommen in.
15. Kopieer alle data naar totaal.xlsx.
16. Sla het bestand op als totaal.xlsx.

Bestand verrijken⁷

Helaas bevatten de bestanden van DUO geen gegevens over het kwalificatieniveau. Die gaan we waar mogelijk aanvullen met informatie uit andere bestanden. Dit kan alleen bij opleidingen waar kwalificatieniveau binnen de mbo-instelling uniek is. Als een mbo-instelling een opleiding tot metselaar zowel in niveau 3 als niveau 2 aanbiedt, kunnen we met de openbare data niet achterhalen welke leerling naar welke opleiding is doorgestroomd (het betreft zo'n 5% van de mbo-instromers).

1. Download het bestand op https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/mbo/Onderwijsdeelnemers/Deelnemers_mbo_3.jsp
2. Verwijder alle rijen waar kolom Z (2015 TOTAAL) <1 (=leeg), door aflopend te sorteren en lege rijen te verwijderen.
3. Verwijder Duplicaten op basis van de gegevens BRIN NUMMER, KWALIFICATIENIVEAU, KWALIFICATIE CODE (alleen die drie aanvinken).
4. Voeg twee kolommen in (A en B).
5. Vul A2 in met de formule =TEKST.SAMENVOEGEN(C2;H2), trek deze door naar alle onderliggende rijen en zet de formule om naar een vaste waarde (kopiëren-waarden plakken).
6. Vul B2 met de formule =AANTAL.ALS(A:A;A2), trek deze door naar alle onderliggende rijen en zet de formule om naar een vaste waarde (kopiëren-waarden plakken).
7. Verwijder alle rijen waar (B) >1 (oplopend sorteren en rijen verwijderen).
8. Open het bestand totaal.xlsx.
9. Voeg twee kolommen toe: UniekKenmerk en KWALIFICATIENIVEAU.
10. Vul R2 met de formule =TEKST.SAMENVOEGEN(J2;M2) , trek deze door naar alle onderliggende rijen en zet de formule om naar een vaste waarde (kopiëren>waarden plakken).
11. Vul S2 met de formule =VERT.ZOEKEN(R2;'[03. Deelnemers per instelling, plaats, kenniscentrum, sector, bedrijfstak, type mbo, opleiding, niveau, geslacht_tcm33-27219.xls]et03'!\$A:\$G;7;0) , trek deze door naar alle onderliggende rijen en zet de formule om naar een vaste waarde (kopiëren>waarden plakken).
12. Sla het bestand op als totaal.xlsx.

Draaitabel maken

Om de gegevens gemakkelijker te kunnen interpreteren is het handig om te werken met draaitabellen. Hieronder beschrijven we in het kort hoe een draaitabel aan te maken is en geven we enkele voorbeelden. Voor het werken met draaitabellen/pivot tables zijn op internet diverse instructies te vinden.

1. Selecteer alle cellen in het eerste tabje van totaal.xlsx (control + A).
2. Klik op Invoegen>Draaitabel en dan OK.
3. Nu kun je velden toevoegen om de gewenste uitsplitsingen te kunnen maken.

⁷

Het bestand kan nog verder verrijkt worden dan wij hier beschrijven door eerdere cohorten toe te voegen of door de naam van de instelling voor vervolgonderwijs aan te vullen (koppelen op basis van brinnummer).

Voorbeelden

Doorstroom vanuit alle vestigingen van Wellant College (010E) naar mbo-sector

The screenshot shows an Excel spreadsheet with a PivotTable summarizing data for Wellant College (010E). The PivotTable is filtered for 'MBO SECTOR/ CRCHO ONDERDEEL' and 'Percentage'. The data is as follows:

Rijlabels	Waarden	Som van AANTAL DOORSTROMERS	Percentage
10 Zorg en welzijn	539	31%	
11 Economie	478	27%	
12 Techniek	351	20%	
13 Landbouw	337	19%	
14 Onbekend	40	2%	
15 Eindtotaal	1737	100%	

The PivotTable List on the right shows the following filters and labels:

- BRIN NUMMER
- VESTIGINGSNUMMER
- LEERWEG VMBO/ ONDERWIJSTYPE
- BRIN NUMMER VERVOLG
- LEERWEG MBO/TYPEHO
- MBO SECTOR/ CRCHO ONDERDEEL
- AANTAL DOORSTROMERS

The PivotTable Labels are set to 'MBO SECTOR/ CRCHO ONDERDEEL' and 'Percentage'.

Doorstroom vanuit VWO afdeling Minkema (17AN) naar vervolgopleiding

The screenshot shows an Excel spreadsheet with a PivotTable summarizing data for VWO afdeling Minkema (17AN). The PivotTable is filtered for 'MBO SECTOR/ CRCHO ONDERDEEL' and 'Percentage'. The data is as follows:

Rijlabels	Waarden	Som van AANTAL DOORSTROMERS	Percentage
10 VWO	79	82%	
11 Techniek	15	16%	
12 gedrag en maatschappij	14	16%	
13 Economie	13	15%	
14 recht	12	14%	
15 gezondheidszorg	9	11%	
16 natuur	6	7%	
17 taal en cultuur	5	6%	
18 sectoroverstijgend	3	4%	
19 landbouw en natuurlijke omgeving	1	1%	
20 HBO	7	8%	
21 Techniek	4	5%	
22 onderwijs	2	2%	
23 gezondheidszorg	1	1%	
24 Eindtotaal	85	100%	

The PivotTable List on the right shows the following filters and labels:

- BRIN NUMMER
- VESTIGINGSNUMMER
- LEERWEG VMBO/ ONDERWIJSTYPE
- BRIN NUMMER VERVOLG
- LEERWEG MBO/TYPEHO
- MBO SECTOR/ CRCHO ONDERDEEL
- AANTAL DOORSTROMERS

The PivotTable Labels are set to 'MBO SECTOR/ CRCHO ONDERDEEL' and 'Percentage'.

... en uitgesplitst naar profiel

The screenshot shows an Excel spreadsheet with a pivot table and a task pane. The pivot table summarizes data by 'Rijlabels' (rows) and 'Kolomlabels' (columns). The task pane on the right allows for configuring the pivot table's data source and fields.

Rijlabels	col/maat	ec/maat	ec/maat & col/maat	nat/gezond	nat/tech	nat/tech & nat/gezond	Eindtotaal
WVO	3	12	28	3	6	26	78
11 Techniek					4		15
12 gedrag en maatschappij		5		9			14
13 Economie		4		7	1	1	13
14 recht	1	1		9	1		12
15 gezondheidszorg					1		9
16 natuur							6
17 taal en cultuur	2	1		2		1	5
18 sectoroverstijgend		1		1			3
19 landbouw en natuurlijke omgeving							1
20 HBO	2	2			2		7
21 Techniek							4
22 onderwijs	2	1			2		2
23 gezondheidszorg		1					
Eindtotaal	5	14	28	5	6		

Task Pane: Lijst met draaitabelvelden

Velden kiezen om toe te voegen aan rapport:

- BRIN NUMMER
- VESTIGINGSNUMMER
 - GEMEENTENUMMER
 - GEMEENTENAAM
- LEERWEG WVO/ ONDERWIJSTYPE
 - WVO SECTOR
 - AFDELING
 - DIPLOMA BEHAALD
- PROFIEL
- BRIN NUMMER VERVOLG
- LEERWEG HBO/ TYFHO
 - HBO SECTOR / GZOND ONDERDEEL
 - KWALIFICATIE CODE
 - KWALIFICATIE NAAM
 - BRIN NUMMER KENNISCENTRUM
 - NAAM KENNISCENTRUM
- AANTAL DOORSTROMERS
 - Kennismerk
 - KWALIFICATIEVEER

Velden kiezen tussen onderstaande gebieden:

- Rapport
- BRIN NUMMER
- VESTIGINGSNUMMER
- LEERWEG WVO/ ONDERWIJSTYPE
- BRIN NUMMER VERVOLG
- AANTAL DOORSTROMERS

Kolomlabels: PROFIEL

Rijlabels: LEERWEG WVO/ TYFHO, HBO SECTOR/ GZOND ONDERDEEL

Waarde: Som van AANTAL DOORSTROMERS